

RAAP-NOTITIE 6421

Plangebied IKC Oudega

Gemeente Smallingerland
Archeologisch vooronderzoek:
een bureau- en karterend veldonderzoek

RAAP

10500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Gemeente Smallerland

Titel: Plangebied IKC Oudega, gemeente Smallerland; archeologisch vooronderzoek:
een bureau- en karterend veldonderzoek

Status: herziene eindversie

Datum: 30 juli 2018

Auteur: *E.J.M. van der Zwet*

Projectcode: SMBU

Bestandsnaam: NO6421_SMBU

Projectleider: drs. H.W. Veenstra

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 4614768100

Autorisatie: drs. H.W. Veenstra

Bevoegde overheid: gemeente Smallerland

ISSN: 0925-6369

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

e-mail: raap@raap.nl

www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2018

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureau- en karterend veldonderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Smallingerland
- *onderzoekskader*: wijziging bestemmingsplan
- *datum veldonderzoek*: 26-06-2018
- *locatie*:
 - *naam*: plangebied IKC Oudega (zie figuren 1 en 2)
 - *plaats*: Oudega
 - *gemeente*: Smallingerland
 - *provincie*: Fryslân
 - *oppervlakte plangebied*: circa 1,5 hectare
 - *kaartblad topografische kaart Nederland 1:25.000*: 11B
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 195.740 / 571.200
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 300 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 4614768100
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode SMBU en wordt binnen een termijn van 2 jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied zijn bodemingrepen gepland (zie § 2.5 voor een verdere beschrijving) die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische resten. Ten behoeve van de wijziging van het bestemmingsplan is daarom op basis van de richtlijnen van de FAMKE (Friese Archeologische MonumentenKaart Extra; <http://www.fryslan.nl/famke>) een bureau- en karterend veldonderzoek uitgevoerd. De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het plangebied. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang en dient te worden onderzocht of er archeologische resten aanwezig zijn.

1.3 Onderzoeksvragen

- Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
- Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
- Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
- Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.0), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als norm.

RAAP is gecertificeerd voor de protocollen 4001 Programma van eisen, 4002 Bureauonderzoek, 4003 Inventariserend veldonderzoek (landbodems), onderdelen proefsleuven en overig, 4004 Opgraven (landbodems) en 4006 Specialistisch onderzoek.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Archeologische perioden					Datering
Tijdperk					
Recente tijd					1945
Nieuwe tijd				C	1850
				B	1650
				A	1500
Middeleeuwen				Laat B	1250
				Laat A	1050
		Vroeg		D: Ottoonse tijd	900
				C: Karolingische tijd	725
				B: Merovingische tijd	525
				A: Volksverhuizingstijd	450
Romeinse tijd				Laat	270
				Midden	70 na Chr.
				Vroeg	15 voor Chr.
Prehistorie	IJzertijd			Laat	250
				Midden	500
				Vroeg	800
	Bronstijd			Laat	1100
				Midden	1800
				Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)			Laat	2850
				Midden	4200
				Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)			Laat	6450
				Midden	8640
				Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)			Laat	12.500
				Jong B	16.000
				Jong A	35.000
				Midden	250.000
				Oud	

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebruikt.

2.2 Geomorfologie en bodem

- *geomorfologie ontleend aan het ARChologisch Informatie Systeem ARCHIS3*: dekzandrug (code B53). Gedurende de Middeleeuwen zal deze dekzandrug omgeven zijn door een uitgestrekt veengebied (zie hieronder). Op basis van het AHN (zie <http://www.ahn.nl>) ligt het plangebied ongeveer even hoog als de directe omgeving, met andere woorden er lijken geen recente afgravingen (zoals ontzandingen) of ophogingen te hebben plaatsgevonden.
- *bodem ontleend aan ARCHIS3*: laarpodzolgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand (code cHn21). In de ruimere omgeving rondom Oudega geeft de bodemkaart gebieden aan waar veen voorkomt. Dichterbij het dorp zal ook veen hebben gelegen, maar dat is als gevolg van oxidatie, ontginning en afgraving verdwenen.

2.3 Archeologische gegevens

- *bekende archeologische vindplaatsen volgens (ARCHIS3) in een straal van 300 m rond het plangebied*:

	complextype	datering	opmerking
Zaakidentificatienr. 2929239100	bewoning	Late Middeleeuwen	Het betreft zes waterputten met kogelpotaardewerk.
Monumentnr. 15032	historische kern Oudega	Late Middeleeuwen- Nieuwe Tijd	

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

- *eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS3*:

melding-nr	resultaat/advies
2061088100	Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor (grotere) archeologische nederzettingen.
2061314100	Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor (grotere) archeologische nederzettingen.
2105070100	Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor (grotere) archeologische nederzettingen.
2127062100	In de nabijheid van het plangebied zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor (grotere) archeologische nederzettingen.

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

2.4 Historische situatie

Voor het onderzoek naar de historische situatie is gebruik gemaakt van historische kaarten uit het begin van de 19e eeuw tot heden (<http://www.topotijdreis.nl>, <http://www.tresoar.nl>, <http://www.oudega.info> en Van Beek, 2006).

- *historisch gebruik*: in het dorp Oudega verrijst in de 11e eeuw een grote Romaanse kerk. Opgravingen hebben aangetoond dat op deze plek een houten voorganger stond. Het plangebied ligt op enige afstand van deze Romaanse kerk. Direct ten zuiden van het plangebied ligt de oprijlaan (de huidige Great Haersmawei) van een voormalige state die circa 200 m zuidelijker heeft gelegen. Vanaf 1850 is het plangebied in gebruik als bouwland. Pas in de tweede helft van de 20e eeuw komt er een gebouw in het plangebied voor. De basisschool wordt vanaf 1970 afgebeeld. De huidige tennisbaan en het speelveldje zijn van recentere datum.
- *consequentie voor de archeologie*: het gebruik als akker en grasland (inclusief eventuele egalitatie en/of verploeging), de funderingen van de gebouwen, de aanleg van de tennisbaan en het speelveldje kunnen tot verstoring van eventuele archeologische waarden hebben geleid.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: het plangebied bestaat uit een weiland, een speelveldje, een tennisbaan en een basisschool.
- *toekomstig gebruik*: op de locatie van het huidige weiland, het speelveldje en de tennisbaan is een nieuwe basisschool gepland. Op de locatie van de huidige basisschool is de bouw van woningen en mogelijk een brandweerkazerne voorzien. De verstoringsdiepte van de geplande ingrepen is niet bekend.
- *consequentie voor de archeologie*: de realisatie van de plannen kan leiden tot (verdere) verstoring van eventueel aanwezige archeologische waarden.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *Gespecificeerde archeologische verwachting*: op basis van de resultaten van het bureauonderzoek geldt een lage archeologische verwachting voor resten uit de Steentijd, aangezien deze verstoord zullen zijn door verploeging, egalitatie en recentere bodemingrepen. Dieper liggende resten uit de Middeleeuwen-Nieuwe tijd kunnen nog wel aanwezig zijn. Deze worden verwacht direct onder de verstoorde toplaag in de top van het dekzand. De archeologische verwachting is middelhoog tot hoog aangezien het plangebied op een dekzandrug ligt en circa 300 m van de historische kern van Oudega. De aanwezige dekzandrug zal in de Middeleeuwen zijn omgeven door een uitgestrekt veengebied, wat het een geschikte locatie voor bewoning maakte.
- *Archeologisch advies*: volgens de FAMKE is voor het plangebied voor de periode Steentijd-Bronstijd geen onderzoek nodig. Voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen is een karterend onderzoek 3 nodig (historisch en karterend onderzoek).

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: min of meer gelijkmatig verdeeld over het plangebied
- *gebruikt boormateriaal*: guts (diameter 2 cm)
- *totaal aantal boringen*: 9
- *minimaal geboorde diepte*: 0,75 -Mv.
- *maximaal geboorde diepte*: 2,25 -Mv.
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-, Y- en Z-coördinaten boringen gemeten met*: RTK-GPS

3.2 Resultaten

- *beschrijving laagopeenvolging (lithologie) en interpretatie (lithogenese)*. De bodemopbouw wordt van boven naar onder beschreven. De top laag bestaat in het algemeen uit een 0,40 tot 0,7 m dikke bouwvoor en/of verstoorde laag (grijsbruin en/of oranjegeel, zwak siltig, matig fijn, zwak humeus zand, vaak met zandbrokken en soms met een enkele recente puinspikkel). In de boringen 2 en 3 is de bodem tot respectievelijk 1,2 en 2,3 m -Mv verstoord. Hieronder ligt dekzand (in geeltinten, zwak siltig, matig fijn zand). In het dekzand is geen podzolbodem waargenomen. De oorspronkelijk in het dekzand aanwezige podzolbodem (op basis van de bodemkaart) is tot in de C-horizont verstoord.
- *archeologie*: in de boringen zijn geen aanwijzingen voor een archeologische vindplaats gevonden.

4 Samenvatting

4.1 Conclusies

- *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*
Zoals verwacht vanuit het bureauonderzoek is de oorspronkelijke top van het dekzand verstoord en is er geen archeologisch vondstniveau meer aanwezig. In de C-horizont kunnen echter nog wel, gezien de ligging dichtbij de historische kern van Oudega en het feit dat de bodem in het algemeen niet zeer diep is verstoord, dieper ingegraven sporen uit de Middeleeuwen-Nieuwe Tijd aanwezig zijn.
- *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*
De lage archeologische verwachting voor de Steentijd kan vanwege het ontbreken van het vondstniveau worden gehandhaafd. De middelhoge tot hoge verwachting voor de periode Middeleeuwen-Nieuwe tijd blijft op basis van de resultaten van het booronderzoek bestaan.
- *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*
Hoewel in het plangebied geen aanwijzingen voor een (grotere) archeologische nederzetting zijn gevonden, kan deze op basis van het uitgevoerde onderzoek niet worden uitgesloten dat deze hier wel voorkomen.
- *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*
Archeologisch vervolgonderzoek wordt volgens RAAP noodzakelijk geacht (zie §4.2).

4.2 Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek wordt geconcludeerd dat in het plangebied de middelhoge tot hoge verwachting voor de periode Middeleeuwen-Nieuwe tijd gehandhaafd moet blijven. De kans bestaat dat een sporenniveau uit de Middeleeuwen-Nieuwe tijd nog aanwezig is. Daarom wordt vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven geadviseerd om vast te stellen of dit sporenniveau hier daadwerkelijk nog voorkomt.

Het doel van het proefsleuvenonderzoek is informatie te verzamelen over de aard, omvang, datering, diepteligging, gaafheid, conservering en waarde van een eventueel aanwezige archeologische vindplaats. Een proefsleuvenonderzoek kan het meest efficiënt worden uitgevoerd als de bestaande bebouwing reeds verwijderd is tot aan het maaiveld. Indien de huidige bebouwing niet binnen afzienbare tijd wordt gesloopt, kan vanzelfsprekend ook eerst in het overige deel van het plangebied een proefsleuvenonderzoek worden uitgevoerd.

Een proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform een vooraf opgesteld Programma van Eisen (PvE) en dient te zijn goedgekeurd door de gemeente.

De adviseur van de gemeente Smallingerland (mevr. drs. A. Mennens-van Zeist), die het rapport voor de gemeente heeft beoordeeld, evenals de provinciaal archeoloog van Fryslân (dhr. prof. dr. G.J. de Langen) hebben te kennen gegeven de bovengenoemde aanbevelingen niet te ondersteunen. Zij achten de kans zo gering dat in het plangebied een sporenniveau uit de Middel-

eeuwen-Nieuwe tijd voorkomt, dat een archeologisch vervolgonderzoek middels proefsleuven niet te rechtvaardigen is. Volgens hen kan het plangebied op archeologische gronden worden vrijgegeven.

Literatuur

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Beek, J.L. van, 2006. *Verwachtingskaart Smallingerland: verdiepingsslag; gemeente Smallingerland*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Overzicht van tabellen, figuren en bijlagen

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

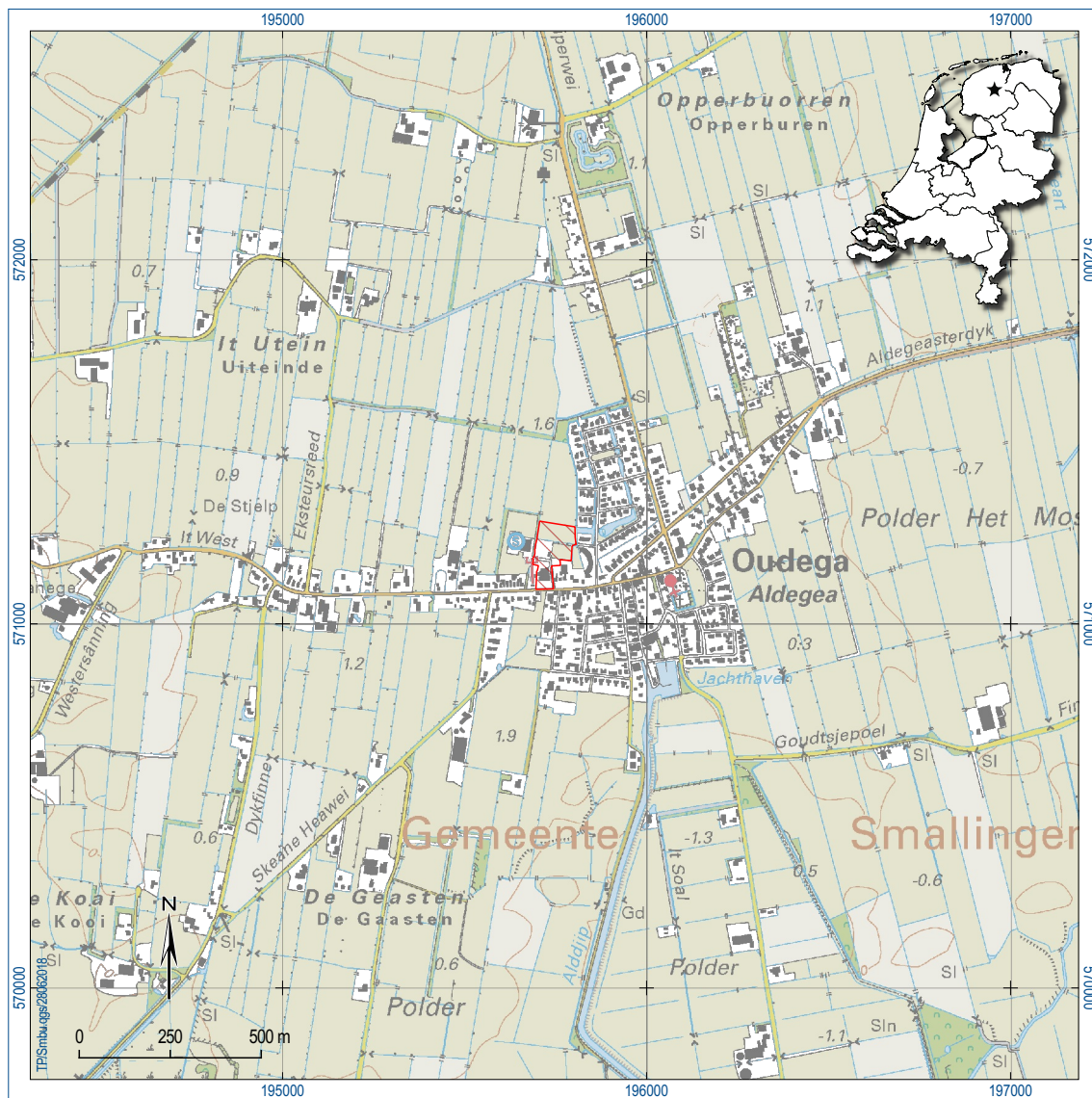
Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

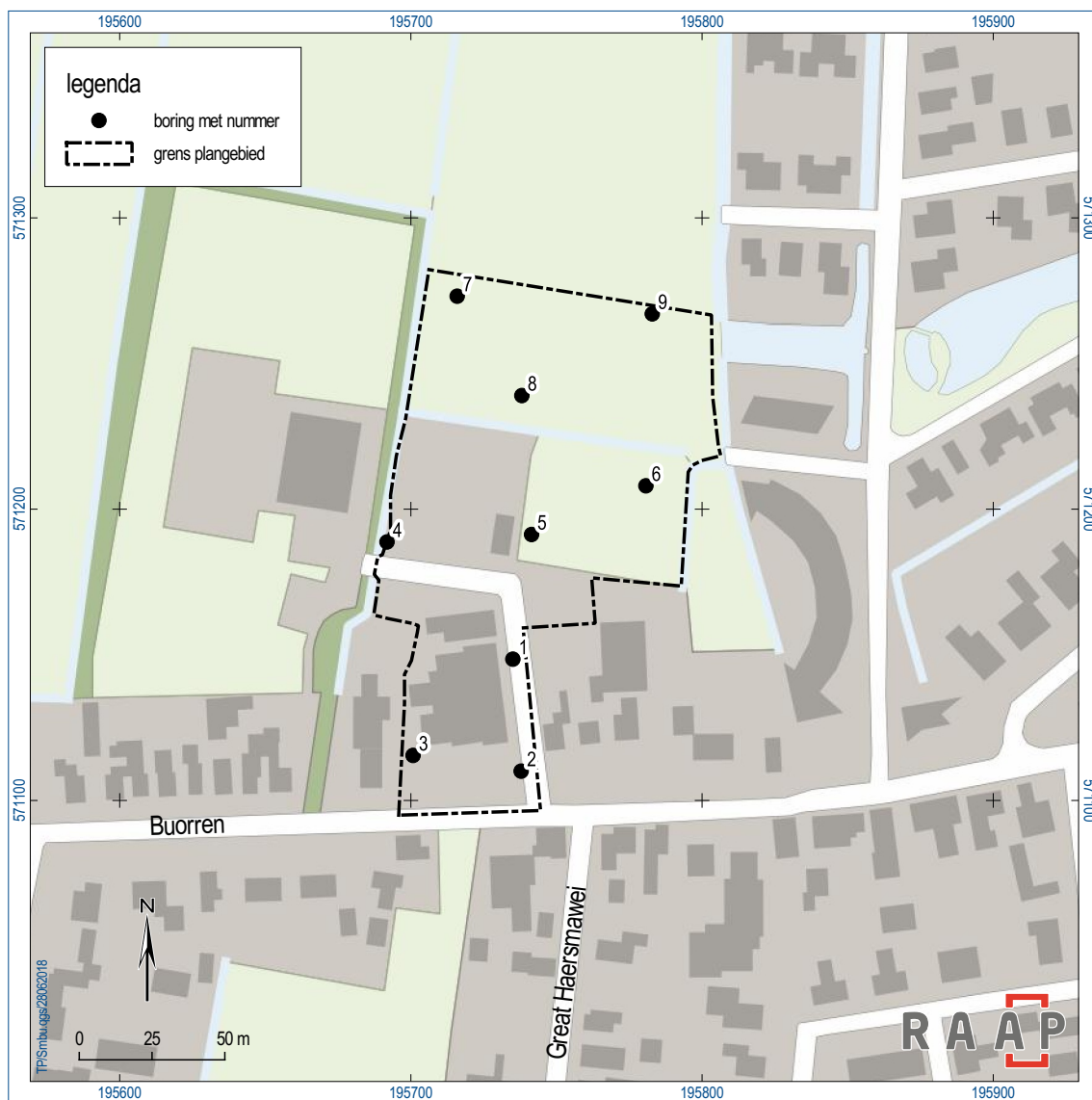
Figuur 1. Ligging van het plangebied (gearceerd). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel).

Figuur 1. Ligging van het plangebied (gearceerd). Inzet: ligging in Nederland (ster).

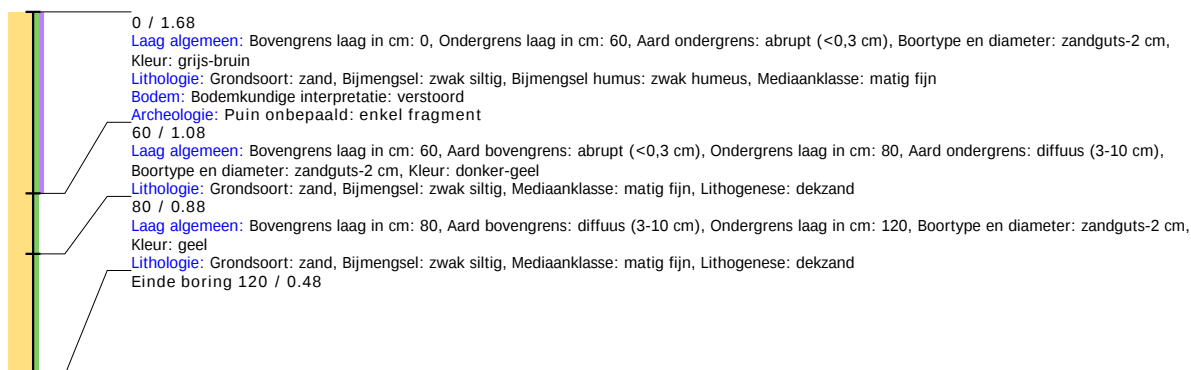
Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

(inclusief lithologisch profiel)

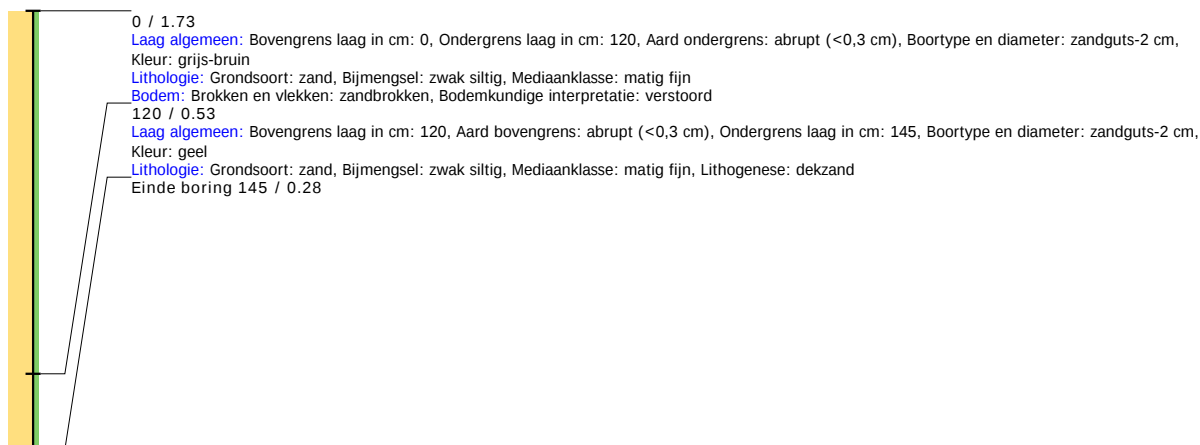
Boring: SMBU_1

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 1, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 120
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195735, Y-coördinaat in meters: 571148.534, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.677, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

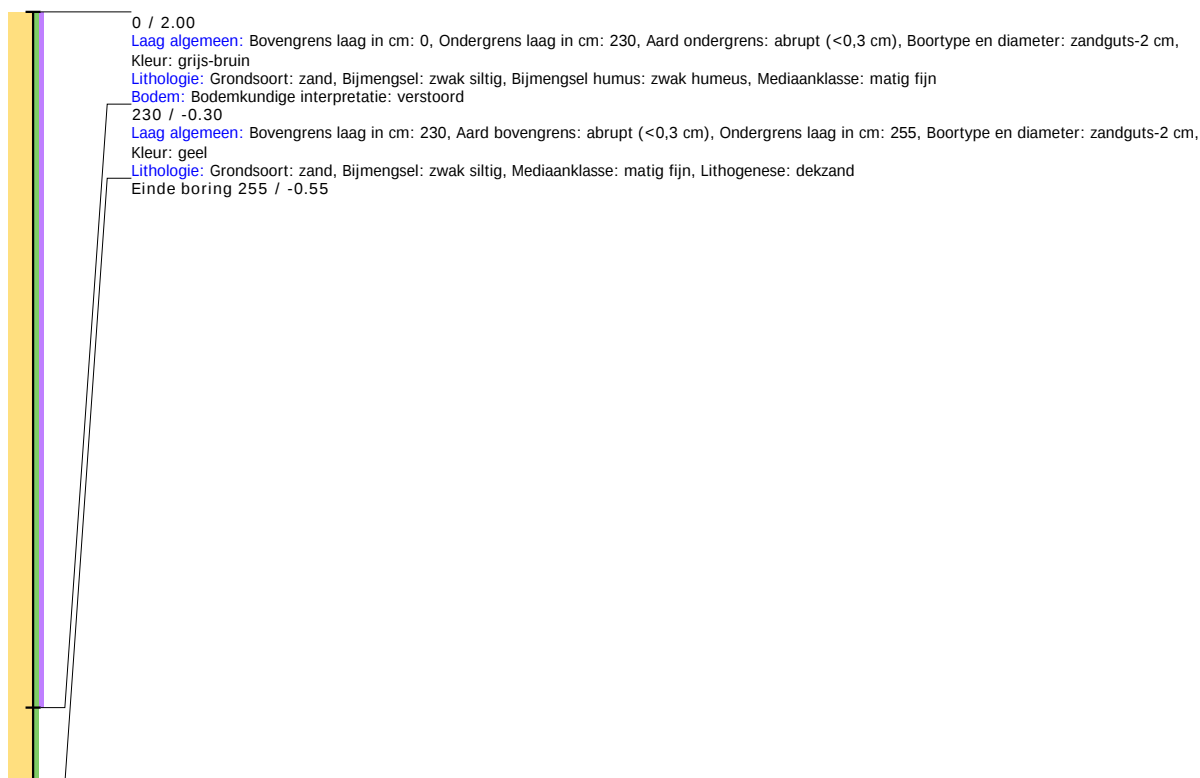
Boring: SMBU_2

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 2, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 145
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195737.848, Y-coördinaat in meters: 571110.097, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.727, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

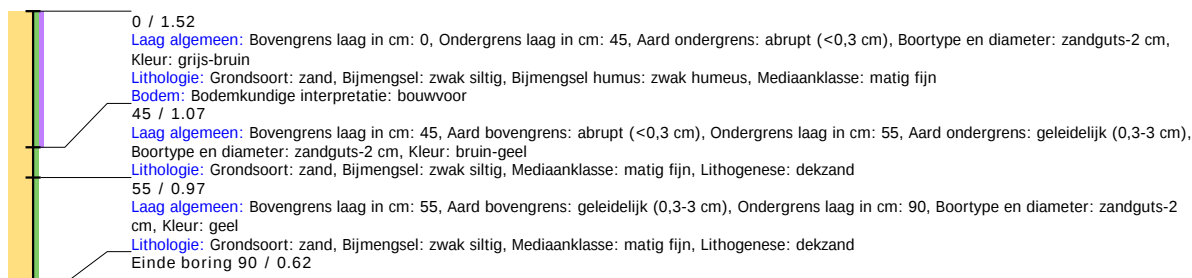
Boring: SMBU_3

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 3, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 255
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195700.732, Y-coördinaat in meters: 571115.489, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 2, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

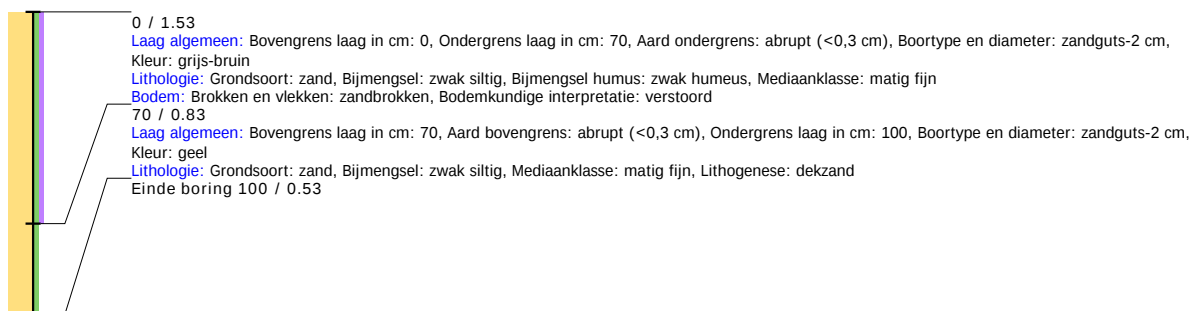
Boring: SMBU_4

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 4, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 90
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195691.779, Y-coördinaat in meters: 571188.767, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.521, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

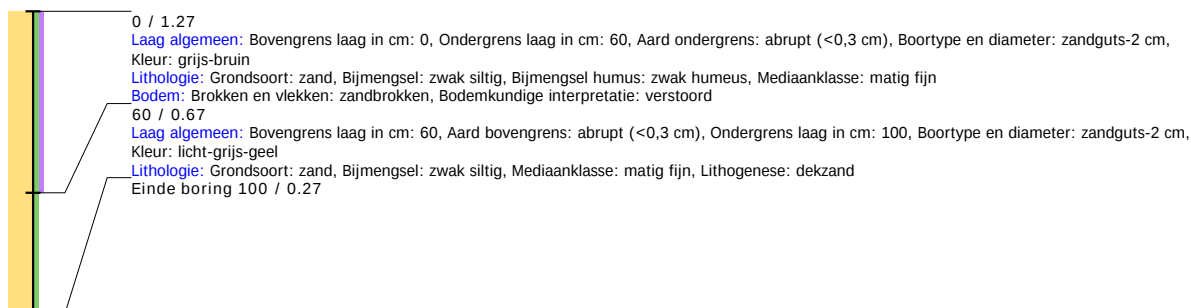
Boring: SMBU_5

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 5, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195741.421, Y-coördinaat in meters: 571191.326, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.526, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

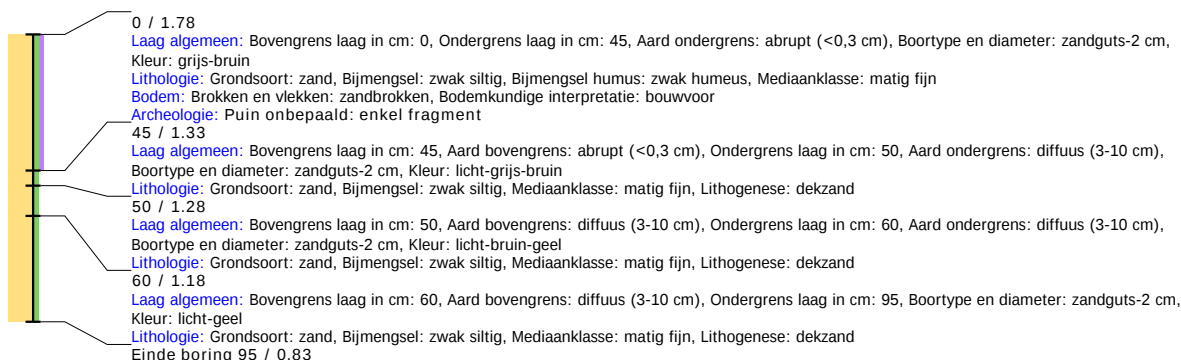
Boring: SMBU_6

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 6, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195780.682, Y-coördinaat in meters: 571208.036, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.275, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

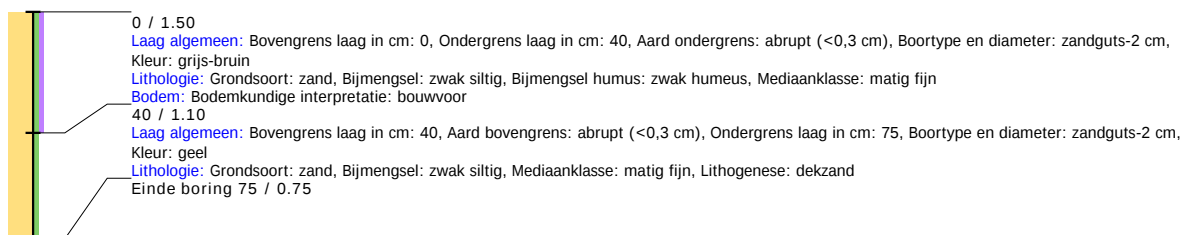
Boring: SMBU_7

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 7, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 95
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195715.88, Y-coördinaat in meters: 571273.128, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.776, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: SMBU_8

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 8, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 75
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195738.089, Y-coördinaat in meters: 571239.019, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.496, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

Boring: SMBU_9

Kop algemeen: Projectcode: SMBU, Boornummer: 9, Beschrijver(s): EZ, Datum: 26-06-2018, Doel boring: archeologie - kartering, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 195782.87, Y-coördinaat in meters: 571267.059, Precisie coördinaat: 1 dm, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
 Hoogte maaiveld in meters: 1.736, Precisie hoogte: 1 dm, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: GPS
Plaats: Provincie: Fryslân, Gemeente: Smallerland, Opdrachtgever: gemeente Smallerland, Uitvoerder: RAAP Noord

